

Ülker-Erdem, A., Aydos, E.H. ve Çoban, A. (2017). Resimli Çocuk Kitaplarında Yer Alan Olumsuz Duygular ve Karakterlerin Kullandığı Baş Etme Stratejileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 914-931.

Geliş Tarihi: 30/11/2016

Kabul Tarihi: 06/04/2017

RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARINDA YER ALAN OLUMSUZ DUYGULAR VE KARAKTERLERİN KULLANDIĞI BAŞ ETME STRATEJİLERİ

Ayça ÜLKER ERDEM*

Emine Hande AYDOS**

Aysel ÇOBAN***

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; 3-6 yaş grubu çocuklar için hazırlanan resimli çocuk kitaplarında yer alan olumsuz duyguların sıklıkla hangileri olduğunu tespit ederek kitapta yer alan karakterlerin bu duygularla hangi yöntem ve stratejileri kullanarak baş ettiklerini incelemektir. Araştırmanın amacı doğrultusunda ölçüt örnekleme yoluyla, ulusal yayınevlerinden ulaşılabilen 61 resimli çocuk kitabı, resimli çocuk kitaplarında yer alan olumsuz duygular ve karakterlerin, bu duygularla başa çıkmada kullandıkları stratejiler açısından incelenmiştir. Veriler, Parrot'un yapmış olduğu duygu sınıflamasına göre öfke, üzüntü ve korku olmak üzere üç ana kategoriye ayrılarak işlenmiş; başa çıkma stratejileri ise araştırmacılar tarafından hazırlanan Olumsuz Duygularla Başa Çıkma Stratejileri Ölçüt Listesi'ne göre değerlendirilmiştir. İncelenen 61 resimli çocuk kitabında en sık rastlanan olumsuz duygu durumunun üzüntü olduğu ve bunu sırasıyla korku ve öfke duygularının izlediği görülmektedir. İncelenen resimli çocuk kitaplarında karakterlerin olumsuz duygularla başa çıkmada çoğunlukla işlevsel stratejiler kullandıkları ve kitapların çok azında işlevsel olmayan stratejilere yer verildiği görülmüştür. En sık görülen işlevsel başa çıkma stratejisi akran ya da yetişkin desteği arama olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Resimli çocuk kitabı, okul öncesi, çocuk, duygular, baş etme stratejisi

NEGATIVE FEELINGS DEPICTED IN CHILDREN'S PICTURE STORY BOOKS AND COPING STRATEGES USED BY MAIN CHARACTERS

ABSTRACT

The aim of this study was to define the frequency of negative feelings states in children's picture-story books prepared for 3-6 years old children and to investigate main character's coping strategies to deal with these feelings. Data was processed under the three emotion categories; anger, sadness and fear on the basis of Parrot's classification. Additionally, "Strategies for Coping with Negative Feeling States-Criteria List" was developed to define coping strategies of main characters of the books. Among the 61 picture-story books, the most common used negative feeling states were found to be sadness, fear and anger respectively. Results also revealed that characters depicted in most of the picture story books used functional coping strategies. Thus, only a few books included non-functional coping strategies in the body of the story. The most common functional coping strategies found in the books were seeking for an adult and peer support.

Keywords: Picture story book, preschool, child, feelings, coping strategies

* Araştırma Görevlisi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü/Okul Öncesi Eğitimi ABD, ayca.ulker@yahoo.com

** Araştırma Görevlisi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü/Okul Öncesi Eğitimi ABD, handeaydos@yahoo.com.tr

*** Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü/Okul Öncesi Eğitimi ABD, yslcbn@yahoo.com

1.GİRİŞ

Erken yaşlardan itibaren çocuklar, kitaplarda kendi hayatlarından yansımalar bulurlar; olaylar ve sonuçlarıyla etkileşime geçerek kitapta ele alınan kurgunun içine girerler. Okulöncesi dönemdeki çocuklar, hissettikleri, ancak kolay kolay dile getiremedikleri, keşfetmeye çalıştıkları duyguları resimli kitaplar sayesinde anlamlı hale getirebilirler. Resimli kitaplarda yer alan karakterlerin hangi olayları yaşadığını ve bu olayları yaşarken neler hissettiğini kitabı dinlerken, aynı zamanda resimlerine bakarak anlamlandırmaya çalışırlar. Çocuklar, resimli kitaplar sayesinde hangi durumlarda hangi duyguların hissedebileceğini ve bu duyguların nasıl adlandırılacağını da fark edebilir.

Kandır (2001) okulöncesi eğitimi, kişiliğin temelini atıldığı kritik bir dönem olarak adlandırmakta ve okul öncesi yıllarda verilen eğitimin, tüm eğitim kademelerini ve hatta tüm yaşamı etkilediğini düşünerek bu dönemde alınan eğitimin önemini yadsınamaz olduğunu ifade etmektedir. Bir bireyin kişiliğinin, davranışlarının, alışkanlıklarının bir bölümü okulöncesi dönemde kazanıldığı düşünüldüğünde kitap okuma alışkanlığının temelini de bu dönemde resimli kitaplarla tanıştırlarak atılması doğaldır. Okuma alışkanlığı, ailede kitapların paylaşılması, okunması ve çocukların kitaplara yönlendirilmesiyle edinilebilir. Çocukların erken yaşlarda kitapla tanışması ileriki yaşlarda da kitap okumaya karşı olumlu tutum sergilemesi ile sonuçlanmaktadır (Alper, 2012). Ayrıca, çocukların günlük hayatta yaşaması muhtemel olumsuz deneyimlerin ve duyguların da kitaplarda yapıcı bir şekilde ele alınması çocuğun olumsuz durumlarla başa çıkması konusunda rehber olacaktır. Çünkü çocuklar, kitaplarda kendi yansımalarını bulmakta ve karakterlerle, sahneyle, zamanla, olaylar ve sonuçlarıyla etkileşime geçerek kitapta ele alınan kurgunun içine girmektedir (Ewans, 2013). Çocukların çevrelerinde görüp yaşadıkları ve onların gündemine giren çatışma ve zor konuların ele alındığı resimli çocuk kitaplarının giderek arttığı görülmektedir (Günyüz, 2009; Ural, 2013). Çocuk edebiyatının hedeflerine paralel olarak; resimli çocuk kitaplarının sayıca artması ve içerik açısından çeşitlilik göstermesi çocukları gerçek hayatta karşılaşılabilecekleri yaşam deneyimlerine hazırlamaktadır. Bu doğrultuda, kitaplarda yer alan olay örgüsü, çocuğun toplumsallaşma süreci açısından önem taşımaktadır.

Kitaplarda yer alan olay örgüsünün yanı sıra resimler de çocuğun dil, bilişsel, estetik, kişilik, sosyal ve ahlaki gelişimini desteklemekte ve çocuğun temel ihtiyaçlarından bazılarını karşılamaktadır. Özellikle, resmin okulöncesi çocuklar için dili temsil etmesi bakımından resimli kitapların, sıfır-altı yaş çocuklarının gelişimi için önemli katkıları olduğu belirtilmektedir (Güleç ve Gönen, 1997). Bu nedenle, çocuğa verilecek resimli kitapların; çocuk kendisi kitabı seçebilecek yaşa gelinceye kadar; aileler ya da eğitimciler tarafından incelenerek özenli bir şekilde seçilmesi önemlidir (Gönen, 1993). Ailelerin ve eğitimcilerin çocuklar için kitap seçerken çocuğun yaşı, gelişimi, zekâ düzeyi ve ilgilerini göz önünde bulundurması büyük önem taşımaktadır.

Öncül'e göre (1989); resimli çocuk kitaplarındaki resimlemeler, durumların, olayların ve karakterlerin duygularının anlaşılabilir olarak hafızada uzun süre kalmasına katkı sağlamaktadır. Bunun yanında, resimli kitapta geçen olay ve duyguların hem metin içinde hem de resimlerde açık ve net bir şekilde verilmesi çocukların bu duyguları daha kolay öğrenmelerini sağlamaktadır (Akt. Mardi, 2006). Resimli çocuk kitaplarında resimler, sözcükleri netleştirmeye yardımcı olarak konuyu çocuklar için somut hale getirirler. Aynı zamanda, kitapta yer alan karakterin ruh hali ve duygularını da aktarırlar (Bassa, 2013).

Bu yönü ile resimli çocuk kitapları duyguların, sosyal becerilerin ve baş etme becerilerinin öğretilmesinde etkili bir araç olarak kullanılabilir.

3-6 yaş dönemi çocukların duygusal ipuçlarını tanımaları, duyguların sebeplerini, sonuçlarını ve davranışsal sonuçlarını öğrenmeleri için en uygun zamandır. Lewis ve Michalson (1983, Akt. Denham ve Couchoud, 1990), duygu ifadelerinin ve duyguların anlaşılmasının çocukların gelişiminde çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Ancak, soyut kavramlar olmaları sebebiyle, duyguların çocuklar tarafından anlaşılması, çözümlenmesi ve aktarılması zor olabilmektedir. Çocuklar, duygularını anlamak ve duyguların sebep olduğu yaşantıları anlamlandırabilmek için yetişkin desteğine ya da duygularını somutlaştırabilecek çeşitli araçlara ihtiyaç duyabilirler. Bu anlamda, etkili bir araç olarak resimli çocuk kitapları, çocuklara gerçekçi bir bakış açısı ile yaşamı, insanı tanıtacak özellikte olmalı, onu yaşama hazırlamalı, yanıtını bulamadığı sorulara ikna edici yanıtlar vermeli ve eksik kalan bilgileri tamamlamasına yardımcı olmalıdır. Hansen ve Zambo'ya göre (2005) resimli kitaplar, çocuk gelişimciler ve eğitimciler tarafından çocukların bilişsel, fiziksel, sosyal-duygusal gelişimlerini, olumsuz yaşantı ve duygularla baş etme becerilerini geliştirmek için bir strateji olarak kullanılmalıdır. Bu süreçte, seçilen kitabın yazarının otoriter bir dil kullanmaması, çocuğa vermeyi planladığı ileti ve mesajlarını, olayların gelişimi içinde sunması önem taşımaktadır (Lüle, 2007). Öyküde yer alan resimler iyi düzenlenmiş ve çocukların takip edebileceği bir sıralamada olmalıdır. İçerik düzenlenirken, ritim ve tekrara yer verilmeli, özenle seçilmiş kelimeler kullanılmalıdır. Çocuklar resim ve içerikten korkmamalı; fiziksel özellikler açısından kitap kullanılabilir durumda olmalı ve kapaksız veya herhangi bir sayfası eksik olmamalıdır (MacNaughton ve Williams, 2004; Machado, 2003; James ve Kormanski, 1999; Norton, 1983). Çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerinde büyük öneme sahip olan resimli çocuk kitapları yazılırken, yazarların çocukların gelişim özelliklerini göz önünde bulundurmaları ve kitapların içerik, fiziki ve resimleme özelliklerini buna göre şekillendirmeleri önem taşımaktadır.

Türkiye'deki resimli çocuk kitaplarının incelendiği araştırmalara bakıldığında, Tuncer (1974), Gönen (1993), Uzmen (1993), Güleç ve Gönen (1997) ve Konar (2004) gibi araştırmacıların, çocuklar için hazırlanan resimli kitapların özelliklerinin incelendiği çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Gönen, Aydos, Şentürk, Karacan, Kahraman ve Tuna (2013) resimli çocuk kitaplarının içerik ve fiziki özelliklerini inceledikleri çalışmalarında; incelenen 228 resimli çocuk kitabından %7,5'i taklit yapmak, büyümek, tembellik, insan sevgisi, satranç, küresel ısınma, yalan söylemek, merak etmek, cimrilik gibi konuları içerirken, %17,1'i hayvanlar, %12,3'ü doğa ve %9,2'si duygular konusunu ele almakta olduğu görülür. Benzer şekilde, Dilidüzgün (2000), yaptığı çalışmada; okul öncesi dönemden başlayıp ilk ve ortaöğretim çağındaki çocuk ve gençlere hitap eden pek çok kitabın, çocuklara özgü duygu ve düşünceleri göz ardı ettiğini tespit etmiştir. Bu nedenle resimli kitaplarda ele alınan duygu durumları konusunda yapılacak bir çalışmaya gerek duyulmaktadır. Bu bağlamda, ilgili literatürde yer alan duygu sınıflamaları (Ortony ve Turner, 1990; Ekman, Friesen ve Ellsworth, 1982; Oatley ve Johnson-Laird, 1987; Parrot, 2001) incelenmiş olup, bunlar arasından en kapsamlı olan Parrot (2001) Duygu Sınıflaması temel alınarak korku, üzüntü ve öfke ana sınıflandırması ile bunlarla ilişkili ikincil ve üçüncül duygular, olumsuz duygular olarak belirlenmiştir (Tablo 1). Parrot (2001) tarafından geliştirilen duygu sınıflaması, 100'ün üzerinde farklı duyguyu içermekte ve bu farklı duyguları 6 temel duygunun (sevgi, sevinç, şaşkınlık, üzüntü, korku, öfke) altında tanımlamaktadır. Örneğin, sevgi temel duygusunun altında şefkat,

hasret, özlem gibi ikincil duygular ve hayranlık, bakım, merhamet, sevecenlik, duyarlık, duygusallık gibi üçüncül duygular yer almaktadır. Bu özelliği nedeni ile Parrot Duygu Sınıflaması, resimli çocuk kitaplarında yer alması muhtemel olumsuz duyguları ve bunların altında yer alan ikincil ve üçüncül duyguları temsil edebilirliği açısından daha kapsamlı ve sistematik bulunmuş ve bu çalışma kapsamında ölçüt olarak tercih edilmiştir.

Tablo 1.*Parrot'un Duygu Sınıflaması*

Birincil duygular	İkincil duygular	Üçüncül duygular
Sevgi	Düşkünlük-şefkat	Hayranlık, düşkünlük, aşk-sevgi, şefkat-merhamet, ilgi, hoşlanma, çekicilik-cazibe, önemseme-bakım, hassasiyet, sevecenlik, duygusallık- duyarlılık
	Arzulama-şehvet	Arzu etmek-istemek, tutku, sevdalanma-kara sevdaya düşme-vurulma
	Özlem-hasret	Özlem-hasret
	Neşe	Mutluluk, keyif, sevinç, eğlenme, bayram etme, coşku, yerinde duramama
	Hoşlanma	Heyecan, canlılık, heves, istek, zevk vermek
Sevinç	Memnuniyet	Hoşnut olma, memnun olma
	Gurur	Övünmek, zafer kazanmak, başarı elde etmek
	İyimserlik	Can atmak, ümit etmek, ummak istemek
	Büyülenme	Mest olma, kendinden geçme
	Ferahlama	Hafifleme, rahatlama, sıkıntıdan kurtulma
Şaşkınlık	Şaşkınlık	Şaşkınlık, hayret etme, sürpriz
	Sinirlendirme	Çileden çıkarma, kızdırma, tahrik, kışkırtma, rahatsızlık, huysuzluk, suratsızlık, somurtkanlık
	Hiddet	Öfke, hayal kırıklığı
Öfke	Köpürmek	Gazap, hakaret etmek, düşmanlık, gaddarlık, sertlik, vahşilik, kin, hıncını almak, üzme, zarar vermek, intikamcılık, kızgınlık, dargınlık
	Nefret	İğrenme, bıkkınlık, aşağılama, küçük görme, hoşlanmama
	Kıskançlık	Haset, çekememek
	Acı çektirmek	Canını yakmak, eziyet etmek

Tablo 1 devamı

Birincil duygular	İkincil duygular	Üçüncül duygular
Üzüntü	Acı çekme	İstirap, dertli olma, kırılmak, gücenmek, rencide olmak, incinmek
	Üzülmek	Depresyon, bunalmak, çöküntü, çaresizlik, hüznün, keder, kasvet, sıkıntı, mutsuzluk, tasa, melankoli,
	Hüsrân	Umutsuzluk, hayal kırıklığı, kırılma
	Utanç	Suçluluk, ayıp etmek, pişmanlık, kahır, vicdan azabı
	İhmal	Yabancılaşma, dışlanma, ilgisizlik, yalnızlık, reddedilme, yenilgi, güvensizlik, aşağılanma, hakaret edilme
	Duygudaşlık	Acıma
Korku	Dehşet	Telaşlanmak, dehşete düşmek, şok olmak, korkmak, panik olmak
	Ürkeklik	Huzursuzluk, kaygı, endişe, ürkeklik, gerginlik, kuruntu

Okul öncesi dönem çocukları için, etkili bir eğitim aracı olarak kullanılan resimli çocuk kitaplarında da bu olumsuz duygular zaman zaman ele alınarak çocukların gelişim ve öğrenmesine katkı sağlamalıdır. Bu bağlamda, resimli çocuk kitaplarında yer alan karakterlerin olumsuz deneyimler yaşadıklarında ve olumsuz duygular hissettiklerinde kullandıkları baş etme yöntem ve stratejilerinin bilinmesi; hem çocuklar açısından öğretici hem de öğretmen ve ailelere problem durumları çözmede yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Lazarus ve Folkman'a göre (1988); baş etme biçimi, bireylerin yaşantılarında karşılaştıkları olaylar karşısında yaptıkları değerlendirmelerde aracı olarak duygusal tepkilerin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamaktadır. Pek çok araştırmacı baş etme stratejileri konusunda sorunla yüzleşmeyi içeren aktif baş etme (olumlu) veya problemle karşı karşıya gelmekten kaçınmayı içeren baş etme (olumsuz) yöntemleri arasında ayırım yapmaktadır (Billings ve Moos, 1981; Roth ve Cohen, 1986). Benzer şekilde, çocukların yaşadıkları kaygı ve korkularla baş etmek için olumlu stratejiler olarak; dikkatini başka bir işe yöneltme, problemi çözmeye çalışma, yetişkin desteği isteme, rahatlama arayışına girme/sakinleşme, olumlu düşünme, duygusunu ifade etme, mizahi şekilde ifade etme yöntemlerini kullandıkları belirlenirken; olumsuz stratejiler olarak da hiçbir şey yapmama/ne yapacağını bilmeme, ağlama/bağırma/tepinme, kızgınlık, sorunu görmezden gelme, başkalarını suçlama, kendini suçlama, duygularını saklama ve saldırgan davranışlar sergileme yollarına başvurdukları görülmüştür (Chalmers, Frydenberg ve Deans, 2011; IREX,2013).

Problem durumu ile aktif olarak baş etmeyi içeren stratejiler, olumsuz duygu ile ilişkili duygu durumu düzenleyerek veya alternatif çözümlerin üretilmesine katkıda bulunarak olumsuz duygu durumunun etkilerini en aza indirmekte veya engelleyebilmektedir. Bununla beraber, olumsuz duygularla kaçınarak başa çıkma biçimleri ise stresin olumsuz etkilerini artırarak durumu daha da zorlaştırabilmektedir (Seiffge-Krenke ve Klessinger, 2000). Literatürden hareketle, baş etme biçimleri arasında işlevsel olan ve işlevsel olmayan ayrımı yapılabilir. İşlevsel baş etme stratejileri problemle aktif olarak baş edebilmek için destek aramak, somut çözüme yönelik davranışlarda bulunmak veya olası çözümleri araştırmak biçiminde ele alınırken; işlevsel olmayan stratejiler ise, olumsuz

duygu durumun görmezden gelinmesi ve konuya ilişkin olası çözümlerin araştırılmaması şeklinde olabilmektedir (Kayri ve Boysan, 2007).

1.1.Araştırmanın Amacı

Çocukların resimli çocuk kitapları aracılığıyla pek çok bilgi ve beceriyi kazanabileceği belirtilmektedir. Benzer şekilde, çocukların herhangi olumsuz bir durum karşısından işlevsel olan ya da işlevsel olmayan baş etme stratejilerini kullanma eğiliminde oldukları açıktır. Bu anlamda, söz konusu çalışmanın amacı; 3-6 yaş grubu çocuklar için hazırlanan resimli çocuk kitaplarında yer alan olumsuz duyguların sıklıkla hangileri olduğunu tespit ederek, kitapta yer alan karakterlerin bu duygularla hangi yöntem ve stratejileri kullanarak baş ettiklerini incelemektir. Bu çalışmanın, öğretmenler ve ailelere de olumsuz duygularla nasıl baş edilebileceğine dair bir rehber niteliğinde olacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Araştırma, 2006-2015 yılları arasında 3-6 yaş grubu için Türkçe yayımlanmış ve giriş-gelişme-sonuç bölümlerinden oluşan resimli kitaplardaki karakterlerin yaşadıkları olumsuz duyguların metin ve resim yönünden incelendiği; buna ek olarak kitaptaki karakterin bu olumsuz duygularla baş etmek için hangi yöntem ve stratejileri kullandığını belirlemeyi amaçlayan tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Bir grubun araştırmada hedeflenen özelliklerini ortaya çıkarmak için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalara tarama (survey) araştırması denir. Tarama araştırmalarının amacı genellikle araştırma konusu ile ilgili mevcut durumun fotoğrafını çekerek bir betimleme yapmaktır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008).

2.2. Örneklem

2006-2015 yılları arasında 3-6 yaş grubu çocuklar için Türkçe yayımlanmış resimli kitaplardan, farklı yayınevi ve yazara ait olanlar arasından ulaşılabilenler, araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Okulöncesi dönem çocuklarına yönelik yayın yapan toplam 25 yayınevi internet taraması yoluyla belirlenmiştir. Belirlenen yayınevlerinin kataloglarından ve web adreslerinden 3-6 yaş grubu için 2006-2015 yılları arasında yayımlanmış resimli çocuk kitapları tespit edilmiştir. 2006-2015 yılları arasında yayımlanan toplam 1138 resimli kitap çalışmanın evreninde yer almıştır.

Çalışmanın örnekleme, bu kitaplar arasından araştırmanın amacı doğrultusunda “amaçsal örnekleme” yöntemlerinden “ölçüt örnekleme” yoluyla seçilen 61 resimli çocuk kitabından oluşmaktadır. Amaçsal örnekleme, küçük örneklemeler üzerine bir fenomenin derinlemesine anlaşılması ve incelenmesine imkân vermektedir (Patton, 1987). Bu anlamda, amaçsal örnekleme yöntemi, pek çok durumun, olgunun ve olayın açıklanmasında yarar sağlar. Amaçsal örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme ile araştırmacı tarafından önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan durumların çalışılması mümkün olabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2012). Bu bağlamda, bu çalışma için, ulaşılabilen toplam 98 resimli çocuk kitabı incelenmiş olup içlerinden 61’inin bu çerçevede yer alan ölçütleri taşıdığı tespit edilmiştir. Araştırmacılar tarafından belirlenen ölçütler, resimli çocuk kitaplarının 2006-2015 yılları arasında yayınlanmış olması, bir olay örgüsü içermesi ve kitapta yer alan kahramanın Parrot’ın

(2001) duygu sınıflamasına yer alan korku, üzüntü ve öfke duygularından en az birini deneyimlemiş olmasıdır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Veriler, araştırmacılar tarafından literatür taramasına dayalı olarak hazırlanıp, uzman görüşleri doğrultusunda son hali verilmiş olan “Kitap Künye Formu”, “Metin ve Resimde Duygu İnceleme Formu”, “Olumsuz Duygularla Başa Çıkma Stratejileri Ölçüt Listesi” kullanılarak elde edilmiştir.

Kitap Künye Formu: Araştırmada kullanılan resimli çocuk kitaplarının künye bilgilerinin belirlenmesi amacıyla Kitap Künye Formu kullanılmıştır. Kitap Künye Formu’nda her kitaba bir sayı ve her yayınevine bir harf verilmiştir. Kitaplara ait; basım yılı, yayınevi, kitabın çeviri olup olmama durumu ve kahramanın insan, hayvan ya da nesne olması gibi özellikler bu forma kaydedilmiştir.

Metin ve Resimde Duygu İnceleme Formu: Araştırmanın amacına göre belirlenmiş olan duyguların; kitapta yer alma durumlarının incelendiği formdur. Bu form ile örneklemedeki kitaplar incelenirken, Parrot’un (2001) yapmış olduğu duygu sınıflaması dikkate alınmıştır. Parrot (2001) duyguları birincil, ikincil ve üçüncül olmak üzere sınıflandırmıştır. Olumsuz duygular, kitap içerisinde; metinde, resimde ve hem metin hem resimde var olup olmamasına göre 3 kategoride incelenmiştir.

Olumsuz Duygularla Başa Çıkma Stratejileri Ölçüt Listesi: Bu form, Parrot (2001)’in duygu sınıflandırmasında yer alan olumsuz duygulara yer verilerek oluşturulmuştur. Resimli çocuk kitapları bu sınıflamada yer alan birincil, ikincil ve üçüncül duyguları bulundurma durumuna göre incelenmiştir. Ek olarak, araştırmacılar tarafından ilgili literatür ışığında kategorize edilmiş olan işlevsel ve işlevsel olmayan başa çıkma stratejileri (Chalmers, Frydenberg ve Deans, 2011; IREX, 2013) listeye eklenerek, kitaplardaki karakterlerin olumsuz duygularla başa çıkma yöntemlerini belirlemede kullanılmıştır. Bulgulara, bu baş etme stratejileri ele alınarak yer verilmiştir (Tablo 3).

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde nitel veri analizi yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analizde daha önceden belirlenen temalara göre verilerin özetlenmesi ve yorumlanması adımları izlenmektedir. Bu tür analizde amaç; elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde sunmaktır. Bu nedenle, verileri önce sistematik ve açık biçimde betimlenir, ardından bu betimlemeler açıklanır, yorumlanır ve bir takım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2012). Örnekleme dâhil edilen tüm resimli çocuk kitapları, daha önceden belirlenen temalara göre iki farklı araştırmacı tarafından incelenmiştir.

Bu çalışmada, verilerin analizi dört adımda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın kavramsal çerçevesinden hareketle, verilerin analizi için bir çerçeve niteliğinde Olumsuz Duygularla Başa Çıkma Stratejileri Ölçüt Listesi oluşturulmuştur. Araştırma kapsamında incelenen 98 resimli çocuk kitabından 61’inin bu çerçevede yer alan ölçütleri taşıdığı tespit edilmiştir. Veriler, bu listeye göre düzenlendikten sonra bulgular, bu ölçütlere göre tartışılarak araştırmacılar tarafından yorumlanmıştır.

Araştırmanın güvenilirliği için tüm resimli çocuk kitapları iki araştırmacı tarafından birbirinden bağımsız olarak incelenmiş ve Miles ve Huberman’ın (1994) formülü

(Güvenirlilik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı) kullanılarak %94 oranında bir güvenirlilik sağlanmıştır. Nitel çalışmalarda, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun %90 ve üzeri olduğu durumlarda istenilen düzeyde bir güvenirlilik sağlanmış olmaktadır.

3. BULGULAR

Bu bölümde öncelikle araştırmada örneklem olarak belirlenen resimli çocuk kitaplarına dair demografik özelliklere ve ardından araştırmanın bulgularına yer verilecektir.

Tablo 2.

Kitaplara Dair Demografik Bilgiler

		Frekans	TOPLAM
Orijinal Dile Göre	Türkçe	11	
	Çeviri	50	61
Basım Yıllarına Göre	2015	11	
	2014	28	
	2013	6	
	2012	4	
	2011	1	
	2010	2	61
	2009	-	
	2008	4	
	2007	4	
	2006	1	
Yayın Evine Göre	A	7	
	B	12	
	C	19	
	D	1	
	E	7	
	F	1	
	G	1	
	H	2	
	I	5	
	J	1	61
	K	1	
	L	1	
	M	2	
	N	1	
Kahramana Göre	İnsan	33	
	Hayvan	23	61
	İnsan ve Hayvan	2	
	İnsan ve Nesne	1	
	Nesne	2	
Duygunun Verilişi	Metin	5	
	Resim	6	61
	Metin ve Resim	50	

İncelenen kitaplarla ilgili, Tablo 2’de yer alan genel bilgilere bakıldığında; incelenen 61 kitaptan sadece 11’inin özgün dilinde, Türkçe olarak yazıldığı; diğer 50 kitabın farklı dillerden Türkçeye çevrildiği görülmektedir. Kitapların basım yıllarına bakıldığında ise; incelenen resimli çocuk kitaplarının 11 tanesinin 2015 yılında, 28 tanesinin 2014 yılında, 6 tanesinin de 2013 yılında basıldığı görülmektedir. 16 kitabın da 2006-2012 yılları arasında basıldığı görülmektedir. İncelenen kitaplar arasında 2009 yılında basılan kitaba rastlanmamıştır. İncelenen resimli çocuk kitaplarının yayınevi dağılımlarına bakıldığında; A yayınevinde 7, B yayınevinde 12, C yayınevinden 19, E yayınevinden 7 ve diğer yayınevlerinden 14 olmak üzere toplam 14 farklı yayınevinden 61 resimli çocuk kitabı incelenmiştir. İncelenen resimli çocuk kitaplarının kahramanlarına bakıldığında ise; öykülerde geçen kahramanların 33’ünün insan, 23’ünün hayvan ve 2’sinin nesne kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Kitapların bazılarında da farklı kahramanlar aynı anda kullanılmıştır. İnsan ve hayvanın aynı anda 2 kitapta, insan ve nesnenin de 1 kitapta yer aldığı görülmektedir. Araştırmada ele alınan duyguların kitapta yer verilmesine bakıldığında ise; duyguların sadece metinde yer aldığı 5 kitap ve sadece resimde yer aldığı 6 kitap olduğu söylenebilir. Karakterlerin istemedikleri, kendilerini rahatsız eden bir durumla karşılaşmaları halinde, yaşadıkları olumsuz duyguyu belirtir jest ve mimikler sergilemeleri beklenmektedir. Bu jest ve mimiklerin resimlemede tespit edildiği noktalarda; karakterlerin duygu durumu resimlemeye dâhil edilmiştir. Diğer 50 kitapta ise duygular, hem metinde verilmiş hem de kahramanın yüz ifadelerine yansıtılarak resmedilmiştir.

Tablo 3.
Olumsuz Duygular ve Başa Çıkma Stratejileri

Duygular				Baş Etme Stratejisi			
Birincil Duygular	f	İkincil Duygular	f	Üçüncül Duygular	f	İşlevsel	İşlevsel Olmayan
Korku	17	Dehşet	-	Panik	1	Akran desteği isteme,	Hiçbir şey
		Ürkeklik	1	Telaşlanmak	2	Yetişkin desteği isteme,	yapmama,
				Kaygı	6	Yardım kabul etme,	Ne
Endişe	14	İşbirliği/Paylaşma, Mantıksal çözüm bulma/üretme, Başına gelenleri ve duygusunu ifade etme, Kendi kendini motive etme, Olayla ilgili konuşup rahatlama, Empati, Zihnini/dikkatini başa yöne yönlendirme, Rahatlama arayışına girme, Araştırma, Sakinleşme, Mizahi şekilde ifade etme, Korkusunun üzerine gitme	14	İşbirliği/Paylaşma, Mantıksal çözüm bulma/üretme, Başına gelenleri ve duygusunu ifade etme, Kendi kendini motive etme, Olayla ilgili konuşup rahatlama, Empati, Zihnini/dikkatini başa yöne yönlendirme, Rahatlama arayışına girme, Araştırma, Sakinleşme, Mizahi şekilde ifade etme, Korkusunun üzerine gitme	14	yapacağımı bilememe, Tepinme/Ağl ama Kaçma	

Tablo 3 devamı

Duygular				Baş Etme Stratejisi				
Birincil Duygular	<i>f</i> Duygular	İkincil Duygular	<i>f</i> Duygular	Üçüncül Duygular	<i>f</i> Duygular	İşlevsel	İşlevsel Olmayan	
Üzüntü	24	Acı çekme	-	-	-	Akran desteği	Hiçbir şey	
		Üzülmek	-	Hüzün	2	isteme,	yapmama,	
				Sıkıntı	2	Yetişkin desteği	Ne yapacağını	
				Mutsuzluk	1	isteme,	bilememe,	
				Çaresizlik	3	Mantıksal çözüm	Tepinme/Ağla	
		Hüsran	-	Hayal	4	üretme,	ma,	
				kırıklığı	4	İşbirliği/Paylaşma,	Duygularını	
		Utanç	1	--	Umutsuzluk	2	Sabırlı olma,	bastırmaya
					1	Yalnızlık	3	Rahatlama arayışına çalışma,
		İhmal	1	-	Yabancılaşma	1	girme,	
Güvensizlik	2				Kendi kendini			
Duygudaşlık	-	-	Acıma	1	motive etme,			
			2	Sakinleşme,				
						Mizahi şekilde ifade		
						etme,		
						Yetişkin desteği		
						isteme,		
						Zihnini/dikkatini		
						başka yöne		
						yönlendirme,		
						Üzüntüsünü ifade		
						etme,		
						Üzüntüsünün		
						üzerine gitme,		
						Bireysel		
						farklılıklarının		
						yararını anlama,		
						Prososyal davranış,		
						Geçiş nesnesi		
						kullanma,		
						Duygusunu ifade		
						etme,		
						Rahatlama,		
						Empati,		
						Sorunun nedenini		
						araştırma,		
						Yardımlaşma,		
						Teselli kabul etme,		
						Sorumluluk alma,		
						Model olma,		
						Pes etmeme,		
						Olayın sonucundan		
						ders alma,		
						Uyum sağlama		

Tablo 3 devamı

Duygular				Baş Etme Stratejisi				
Birincil Duygular	<i>f</i>	İkincil Duygular	<i>f</i>	Üçüncül Duygular	<i>f</i>	İşlevsel	İşlevsel Olmayan	
Öfke	6	Kıskançlık	3	-	-	Akran desteği alma,	Tepinme/Ağla	
		Sinirlendirm	1	Huysuzluk	1	Yetişkin desteği alma,	ma,	
		Hiddet	-	-	-	Mantıksal problem	çözme,	Duygularını
		Köpürmek	-	Kızgınlık	3	İşbirliği,	bastırmaya	çalışma/saklam
		Nefret	1	Hoşlanma	2	Bireysel	a,	Surat asma,
				Bıkkınlık	3	farklılıklarının	Kızgınlık,	
Acı	-	-	-	Kendi kendini motive	Sözel	saldırıcılık,		
çektirmek				etme,	Karşı gelme,			
				Prososyal davranış	Geri çekilme,			
				Geçiş nesnesi	Çözümü			
				kullanma,	reddetme,			
				Model olma,	Yıkıcı davranış			
				Kurala uyma,	sergileme,			
				Davranışın sonucuyla	yüzleşme			

Tablo 3'ten anlaşılacağı üzere, incelenen 61 resimli çocuk kitabında, en sık rastlanan olumsuz duygu üzüntüdür ($f= 24$). Bunu sırasıyla korku ($f= 17$) ve öfke ($f= 6$) birincil duyguları takip etmektedir. Öfke duygusu altında yer alan ikincil duygular daha yoğun görülürken ($f= 5$), üzüntü bildiren ikincil duygular daha az sıklıkla görülmüştür ($f= 2$). Korku alt başlığı altında ise "ürkeklik" ikincil duygusuna ($f= 1$) rastlanmıştır. Üçüncül duygulara bakıldığında ise, korku duygusu ile ilintili üçüncül duygulara resimli çocuk kitaplarında yer verilme sıklığının daha yüksek olduğu ($f= 23$) görülmektedir. Endişe ve kaygı, üçüncül duygular arasında, resimli çocuk kitaplarında en sık ele alınan duygular arasındadır. Bunun yanı sıra, incelenen resimli çocuk kitaplarında; birincil, ikincil ve üçüncül duygular açısından en az rastlanan duygu durum öfke olmuştur.

Benzer şekilde, karakterlerin tespit edilen olumsuz duygularla başa çıkmada kullandıkları stratejiler de farklılık göstermektedir. İlgili literatür ışığında "işlevsel başa çıkma yöntemleri" ve "işlevsel olmayan başa çıkma yöntemleri" olarak ayrılmış ve incelenen resimli çocuk kitaplarında yer verilmiş olan başa çıkma yöntemleri Tablo 3'te belirtilmiştir. İncelenen resimli çocuk kitaplarında karakterlerin olumsuz duygularla başa çıkmada çoğunlukla işlevsel stratejiler kullandıkları; kitapların çok azında işlevsel olmayan stratejilere yer verildiği ve bu işlevsel olmayan stratejilerin de sıklıkla kitapların gelişme bölümünde ele alındığı görülmüştür. Karakterlerin çoğu kitabın sonuç bölümünde işlevsel başa çıkma yöntemlerine ulaşmışlardır. Bu anlamda en sık görülen işlevsel başa çıkma yöntemi akran ya da yetişkin desteği arama olarak belirlenmiştir. İncelenen resimli çocuk kitaplarından üç tanesi tamamen işlevsel olmayan başa çıkma stratejileri ile sonlanmıştır.

İşlevsel başa çıkma stratejilerinden "Akran desteği isteme/Yetişkin desteği isteme/İşbirliği/ Mantıksal çözüm bulma/üretme, Kendi kendini motive etme" her üç duygu durumunda da ortak olarak görülmüştür. Öte yandan, "Geçiş nesnesi kullanma" ile

“Bireysel farklılıklarının yararını anlama” öfke ve üzüntü durumlarında işlevsel bir başa çıkma stratejisi olarak belirlenmiştir. İncelenen resimli çocuk kitaplarında korku ile başa çıkma noktasında, karakterlerin diğer duygu durumlarından farklı olarak, “Korkusunun üzerine gitme”, “Başına gelenleri ve duygusunu ifade etme” ve “araştırma” yolu ile başa çıktıkları görülmektedir. İncelenen kitaplarda, “Hiçbir şey yapmama, Ne yapacağımı bilememe ve Tepinme/Ağlama” şeklindeki başa çıkma tarzları korku ile baş etmede işlevsel olmayan stratejiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlara ek olarak, üzüntü duygusu ile başa çıkmada “Duygularını bastırmaya çalışma”, öfke ile başa çıkmada ise “Duygularını bastırmaya çalışma/saklama, Surat asma, Kızgınlık, Sözel saldırganlık, Karşı gelme, Geri çekilme, Çözümü reddetme, Yıkıcı davranış sergileme” gibi işlevsel olmayan başa çıkma stratejilerine rastlanmaktadır.

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırma ile resimli çocuk kitaplarında yer alan olumsuz duygular ve karakterlerin, bu duygularla başa çıkmada kullandıkları stratejiler incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, araştırmacılar tarafından ilgili literatür ışığında hazırlanan Olumsuz Duygularla Başa Çıkma Stratejileri Ölçüt Listesi kullanılmış ve veriler, Parrot’un (2001) yapmış olduğu duygu sınıflamasına göre öfke, üzüntü ve korku olmak üzere üç kategoriye ayrılarak işlenmiştir. İncelenen 61 resimli çocuk kitabında en sık rastlanan olumsuz duygu durumunun üzüntü (47) olduğu ve bunu sırasıyla korku (41) ve öfke (20) duygularının izlediği görülmektedir. Aynı zamanda, resimli çocuk kitaplarında ele alınan bu olumsuz duygularla baş etmede karakterlerin kullandığı stratejilerin incelenmesi ile çocukların işlevsel başa çıkma yöntemleri ile ilgili rehber niteliğinde sonuçlara ulaşılması amaçlanmıştır. Ayrıca, incelenen kitaplardan elde edilen başa çıkma stratejilerinin ailelerin ve öğretmenlerin de çocuklarıyla kitap okuma deneyimleri sırasında ele alınarak çocuklara işlevsel başa çıkma stratejilerinin öğretilmesi noktasında rehber olacağı düşünülmüştür. Sonuç olarak, bu çalışmayla, işlevsel başa çıkma stratejilerinin duygu gelişimindeki rolünün altı çizilmiştir. Bu bağlamda, Gürel (2006), yapmış olduğu çalışmada öğretici hikâyelerin düşünce ve duygu eğitimindeki etkisine dikkat çekmektedir. Hikâyelerin duygu gelişimine etkisi göz önüne alındığında, duyguları belirsiz olan karakterlerin resimli kitaplarda yer alması çocukların duygu gelişiminde olumsuz etki yaratabileceği söylenmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara bakıldığında; incelenen resimli çocuk kitaplarında en sık ele alınan olumsuz duygu durumunun üzüntü olduğu ve kitapta yer alan karakterin üzüntü ile başa çıkmak için çoğunlukla işlevsel olan başa çıkma stratejilerini kullanırken; nadiren de olsa ‘Hiçbir şey yapmama’, ‘Ne yapacağımı bilememe’, ‘Tepinme/Ağlama’ ya da ‘Kaçma’ gibi işlevsel olmayan başa çıkma stratejilerini kullandıkları görülmüştür. Bu çalışma kapsamında incelenen resimli çocuk kitapları olumsuz duygularla başa çıkma konusunda, az da olsa, işlevsel olmayan başa çıkma yolları içermektedir. Oysa, ilgili literatür, erken çocukluk dönemindeki çocukların kabus görerek uyandıklarında 10’a kadar sayarak sakinleşmesi, kendilerine eğlenceli bir hikaye okunarak rahatlaması gibi otokontrol ve kendi kendine telkin gerektiren işlevsel başa çıkma biçimlerini kullanabildiklerini destekler kanıtlar sunmaktadır (Chalmers, Frydenberg ve Deans, 2011). Bu durumda, resimli çocuk kitaplarında yer alan işlevsel olmayan başa çıkma tarzlarının işlevsel olanlara doğru yön değiştirmesi veya işlevsel olmayan başa çıkma stratejilerine yer verilse de kahramanın sonuç bölümünde işlevsel bir başa çıkma yöntemine erişmesi önem kazanmaktadır.

İncelenen kitaplarda, korku ile ilgili ikincil ve üçüncül duygu durumlarına sıklıkla rastlandığı görülmektedir. Okul öncesi dönemde çocukların kaybetme ve ayrılma ile karanlıktan, doğaüstü canlılardan, felaketlerden korkma gibi birtakım gelişimsel kaygı ve korkuları olabilmektedir. Gelişimlerine özgü ve günlük deneyimlerini yansıtan sorunlara yönelik kitapların çocukların korku ve kaygı durumundan uzaklaşmasını ve rahatlamasını sağladığı yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur (Alexander ve Miller, 2001; Işıtan, 2005; Rycik, 2006). Bu nedenle, olumsuz durum ve duyguların ele alındığı kitapların çocuklar için öğretici olabileceği, karakterlerle özdeşim ve empati kurarak günlük hayatta karşılaşmaları muhtemel sorunlara çözüm arayışı içine girmeleri açısından büyük önem taşıdığı düşünülmektedir. İlgili literatür, bu bulguyu destekler kanıtlar sunmaktadır. Örneğin, Lake (2001) ve Uzmen (2001); nitelikli kitapların; bilişsel, dil, sosyal, duygusal, cinsel ve ahlaki gelişimi olumlu yönde etkileyerek çocukların kitapta yer alan karakterlerle kurdukları duygusal bağa dikkat çekmektedir. Dağlıoğlu ve Çakmak (2009) ise, 1995-2005 yılları arasında basılmış olan resimli çocuk kitaplarında korku ve şiddet ögesi içeren unsurları değerlendirdikleri çalışmada; çocuklarda var olan ya da zamanla gelişen korku ve kaygı durumlarının giderilmesi açısından bu sorunları çözmeye yönelik etkili baş etme yöntemlerini içeren hikâye kitaplarının hazırlanarak çocuklara sunulması gerektiğini vurgulamışlardır.

Dockett, Perry ve Whitton'ın (2006) yaptıkları çalışmada okul hakkındaki resimli kitaplar ele alınmıştır. Çocukların okula başladıklarında duygu durumlarının resimli kitaplarda neler olduğuna bakılmıştır. Kahramanın ismiyle alay edilmesi, lavaboyu bulamaması gibi endişe ve korkulara da duygu olarak rastlanmıştır. Bulgular, arkadaş edinme ile ilgili endişelere dikkat çekerken aynı zamanda, arkadaş edinmenin çocuğa kendini iyi hissettirdiğini de ortaya koymuştur. Benzer şekilde, bu çalışmada da arkadaş edinme ve deneyimlenen olumsuz duygularla ilgili olarak akranlardan destek almanın, incelenen çocuk kitaplarında en sık başvurulan başa çıkma stratejilerinden biri olduğu görülmüştür.

Bunun yanı sıra, bu çalışma kapsamında incelenen 61 resimli çocuk kitabının 50 tanesinde duygulara; hem metinde hem de resimlemede yer verildiği görülmüştür. Yalnızca 11 kitapta duyguların metin ve resim türlerinden birinde ele alınmış olduğu tespit edilmiştir. Dağlıoğlu ve Çakmak (2009) yaptıkları çalışmada, 1995-2005 yılları arasında basılmış olan resimli çocuk kitaplarında korku ve şiddet ögesi içeren unsurları değerlendirmişler ve inceledikleri kitapların yalnızca %11'inde korku unsuruna rastladıklarını bildirmişlerdir. Çalışmada korku unsuru olarak nitelendirilen çığlık atma, gizemli ve sihirli olaylara metinde rastlanırken; resimlemelerin ise korku bildiren yüz ifadeleri ve karanlık gösterimlerden oluştuğu bildirilmiştir. Piaget'nin (1929) Bilişsel Gelişim Kuramı'na göre, işlem öncesi dönemde olan okul öncesi çocukların verilen kavram ve duyguları daha rahat anlamaları için bu öğelere somut şekilde resim ve metinde birlikte yer verilmesi ve vurgulanması önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, aşağıdaki önerilere yer verilmiştir;

Bu çalışma kapsamında incelenen resimli çocuk kitaplarında, ikincil ve üçüncül duygulara tümüyle yer verilmediği görülmüş olup çocukların farklı duyguları öğrenebilmeleri ve günlük dilde bu duyguları bildiren sözcükleri kullanabilmelerine fırsat sağlamak için resimli çocuk kitaplarında ele alınan duygular çeşitlendirilmelidir.

Resimli çocuk kitaplarının; olumlu duyguların yanı sıra, çocukların günlük yaşantılarında karşılaşabilecekleri olumsuz duyguları da ele alması, çocukların gerçek yaşama ilişkin

bilgi ve becerileri edinmelerine katkı sağlar. Bununla ilişkili olarak; öykülerin olumsuz duygulara işlevsel başa çıkma yöntemlerinin eşlik ettiği ve karakterlerin güçlendirilerek yaşadıkları olumsuz durumun üstesinden geldiği şekilde sonuçlandırılması önerilmektedir.

Bu çalışma kapsamında resimli çocuk kitaplarında karakterlerin sadece olumsuz duygularla başa çıkma stratejileri incelenmiştir. Farklı çalışmalarla, karakterlerin olumlu duyguları da nasıl ifade ettikleri incelenerek; kitaplarda yer alan olumlu ve olumsuz duyguların ifade edilme biçimleri karşılaştırılabilir. Çocuğa kitap okuyan kişi tarafından işlevsel olan ve işlevsel olmayan baş etme stratejileri üzerinde konuşularak tartışılması yöntemiyle çocuğun olumlu becerilerini geliştirmesine ve kullandığı işlevsel olmayan baş etme stratejilerini de işlevsel stratejilerle değiştirmesine yardımcı olunabilir.

KAYNAKÇA

- Alexander K. J. and Miller, P. J. (2001). Young children's emotional attachment to stories, *Social Development*, 10(3), 374-398.
- Alper, T. (2012). *Resimli kitaplardaki karakterlerin duygu durumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Bassa, Z. (2013). *Çocuk Kitaplarında Resimleme*. (Ed. Mübeccel Gönen). Çocuk Edebiyatı. Eğiten Kitap: Ankara.
- Billings, A. G. and Moos, R. H. (1981). The role of coping responses and social resources in attenuating the stress of life events. *Journal of Behavioral Medicine*, 4(2), 157-189.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak K., E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Chalmers, K., Frydenberg, E. and Deans, J. (2011). An exploration into the coping strategies of preschoolers: Implications for Professional practice. *Children Australia*, 36(3), 120-127. DOI 10.1375/jcas.36.3.120.
- Dağlıoğlu, H.E. ve Çamlıbel Çakmak, Ö. (2009). Okul öncesi çocuklarına yönelik yayınlanan hikaye kitaplarının şiddet ve korku öğeleri açısından incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 23(3), 510-534.
- Dilidüzgün, S. (2000). Çocuk kitaplarında yazımsal nitelik. Yayına Hazırlayan: Sedat Sever. *1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu: Sorunlar ve Çözüm Yolları*. (ss. 253-267). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Eğitim Merkezi Yayını.
- Dockett, S., Perry, B. and Whitton, D. (2006). Picture storybooks and starting school. *Early Child Development and Care*, 176(8), 835-848.
- Ekman, P., Friesen, W. V. and Ellsworth, P. (1982). What emotion categories or dimensions can observers judge from facial behavior? İçinde P. Ekman (Ed.), *Emotion in the human face* (syf. 39-55). New York: Cambridge University Press.
- Ewans, J. (2013). Bu benim: Oyun, konuşma ve hikâyeler yoluyla gelişen okuryazarlık ve benlik algısı (Ed. Bettina Kümmmerling Meibauer). *Erken Okuryazarlık - 0-3 Yaş arası Çocuk Kitapları*. Koç Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Gönen, M. (1989). Beş ve altı yaş anaokulu çocuklarının resimli çocuk kitaplarındaki değişik resimleme tarzlarına tepkileri. *Türk Kütüphaneciliği*, 3(1), 32-35.
- Gönen M. (1993). Anaokulu öğretmenlerinin beş ve altı yaş çocukları için kullandıkları masal ve hikâye kitaplarının niteliklerinin incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 7(2), 83-88.
- Gönen, M., Aydos, E. H., Şentürk, Ç., Karaca, G., Kahraman, N. C. ve Tuna, P. (2013). Resimli çocuk kitaplarının içerik ve fiziki özelliklerinin incelenmesi. *Süriye Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 95-108.
- Güleç, H. ve Gönen, M. (1997). 1974-1993 yılları arasında Türkçe basılmış olan resimli öykü kitaplarının resimlendirilme ve fiziksel özellikleri yönünden incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 11(1), 42-53.
- Günyüz, M. (2009). Tematik kitaplar. *Sözlü Bildiri*. Frankfurt Kitap Fuarı.
- Gürel, P. (2006). *Öğretici hikâyeler yoluyla düşünce ve duygu eğitimi tanımlar ve yöntemler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Hansen, C. C. and Zambo, D. (2005). Piaget, meet Lilly: Understanding child development through picture book characters. *Early Childhood Education Journal*, 33(1), 39-45.
- IREX. (2013). *Conflict resolution and peer mediation toolkit*. USA. www.irex.org/project/youth-leadershippeace

- Işıtan, S. (2005). *Resimli çocuk kitaplarının benlik kavramıyla ilgili konuları içermesi yönünden incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- James, J. Y. and Kormanski, L. M. (1999). Positive Intergenerational Picture Books for Young Children, *Young Children*, 54(3), 32-38.
- Kandır, A. (2001). Çocuk gelişiminde okul öncesi eğitim kurumlarının yeri ve önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 151, Temmuz Ağustos Eylül, http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/151/kandir.htm adresinden 28 Nisan 2016 tarihinde edinilmiştir.
- Kayri, M. ve Boysan, M. (2007). Using chaid analysis in researches and an application pertaining to coping strategies. *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 40(2), 133-149.
- Lake, E. V. (2001). Linking literacy and moral education in the primary classroom, *The Reading Teacher*, 55(2), 125-129.
- Lazarus, R. S. and Folkman, S. (1988). Coping as a mediator of emotion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(3), 466-475.
- Lüle, E. (2007). Yedi farklı çocuk kitabının çocuk yazını ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(14), 17-30.
- Machado, M. J. (2003). *Early Childhood Experiences in Language Arts* Emerging Literacy (7. Baskı). Canada: Delmar Learning.
- MacNaughton, G. and Williams, G. (2004). Teaching young children, choices in theory and practice. Pearson Education Australia.
- Mardi, H. Ö. (2006). *Çocuk Kitapları Resimlemede Karakter Yaratma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Miles, M. B. and Huberman, M. (1994). Qualitative data analysis: An expanded sourcebook (2. Baskı). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Norton, D. (1983). *Through the eyes of a child: An introduction to children's literature*. Ohio: Charles E. Merrill Publishing
- Oatley, K. and Johnson-Laird, P. N. (1987). Towards a cognitive theory of emotions. *Cognition & Emotion*, 1(1), 29-50.
- Ortony, A. and Turner, T. J. (1990). What's basic about basic emotions? *Psychological Review*, 97(3), 315-331.
- Parrott, W. G. (2001). *Emotion by groups*. http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_emotions adresinden 02 Kasım 2015 tarihinde edinilmiştir.
- Piaget, J. (1929). *The child's conception of the world*. London: Redwood Press Limited. Online: <https://archive.org/details/childsconception01piag>
- Roth, S. and Cohen, L. J. (1986). Approach, avoidance, and coping with stress. *American Psychologist*, 41(7), 813-819.
- Rycik, M. T. (2006). 9/11 to the Iraq war/Using books to help children understand troubled times. *Childhood Education*, 82(3), 145-152.
- Seiffge-Krenke, I. and Klessinger, N. (2000). Long-term effects of avoidant coping on adolescents' depressive symptoms. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(6), 617-630.
- Ural, S. (2013). *Okul öncesi çocuk kitaplarının tanımı*. (Ed. Gönen, M.). Çocuk Edebiyatı. Ankara: Eğiten Kitap.
- Uzmen, F. S. (2001). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlarının resimli çocuk kitapları ile desteklenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

Starting from the early childhood education period, children familiarize with and try to understand most of the facts and events in the outer world through publications such as books, magazines and other written documents. Throughout the education process, it is important to build a stimulating environment by providing children play and educational materials -particularly picture story books- which require children's developmental and age related needs. This has a critical importance for the child to be able to reach a successful and happy adulthood. Pre-schoolers can learn and name the feelings which they are trying to explore but cannot express easily throughout the picture story books. The implicit messages, objectives and gains involved in the picture story books do not only guide the child's attitudes and behaviours within the society but also play an effective role on his or her social and emotional development. While gaining knowledge and experience through picture story books, also their imagination develops; they have fun and tend towards creative activities. Most importantly, children adopt self-appreciation, being fond of themselves, enjoying life and being useful for the society they live in, because in picture story books, basic problems of life and their solutions are described from the perspective of a writer and an artist.

Children's early familiarity with picture story books is thought to be result in a positive attitude towards reading the book at a later age (Alper, 2012). In addition to this, the constructive handling of possible negative experiences and feelings children face in their daily lives will guide the child in dealing with adverse situations. Undoubtedly, picture story books are also effective educational materials. Moreover, picture story books provide a rich source for the educators and families. Picture story books are the genre of choice for sharing various crucial information and understanding with young children in early period. A qualified picture story book can help children experience various feelings, become familiar with different cultures, develop various beliefs and values, and contribute their social, emotional and aesthetic development. Similarly, Hansen and Zambo (2005), proposed that picture story books must be used in order to support social emotional, cognitive and physical developments of children as well as to promote their coping strategies. On the other hand, Dilidüzgün (2000) reached the conclusion that picture story books for varying ages ignored childlike emotions and cognitions. Therefore, it was needed to examine picture story books in terms of negative feeling states and coping strategies. Within this context, emotion categories in the literature (Parrot, 2001; Ortony and Turner, 1990; Oatley and Johnson-Laird, 1987; Ekman, Friesen and Ellsworth, 1982) were investigated and the most extensive one, Parrot (2001)'s classification was chosen as a criterion for the present study.

Throughout all these the aim of this study is to define frequency of negative feelings states in children's picture story books prepared for 3-6 years old children and to investigate main character's coping strategies to deal with these feelings.

2. Method

This is a survey model study which aimed to define frequency of negative feelings states in children's picture story books prepared for 3-6 years old children and to investigate main character's coping strategies to deal with these feelings. 1138 picture story books

published between the years 2006-2015 were formed the universe of the study. Throughout, criterion sampling which is a purposeful sampling method, was used to select picture story books to meet predetermined criterion for the importance of this research. Sixty-one picture story books prepared for 3-6 year old children, were examined in this study in terms of negative feelings states that characters faced.

“Book Information Form” and “Feeling States in Text and Picture Form” were used to examine picture story books’ characteristics. Additionally, “Strategies for Coping with Negative Feeling States Criteria List” was developed in the light of the relevant literature by the researchers and used to define coping strategies of main characters in picture story books. Data was processed under the three emotion categories; anger, sadness and fear on the basis of Parrot (2001)’s emotion classification.

3. Findings, Discussion and Results

Among 61 picture-story books, the most common negative feeling state was found to be sadness, fear and anger respectively. Feelings of fear (f=17) and anger (f=6) are the other most common negative feelings after the sadness respectively. When secondary feelings under anger are seen frequently (f=5), secondary feelings notifying sadness are seen rarely (f=2). Secondary feeling timidity is seen under fear subscale (f=1). When looked at tertiary feelings, these group feelings related to fear are placed much more frequent in picture story books (f=23). Apprehension and anxiety in tertiary feelings are undertaken in picture story books most frequently. Besides that, anger with regard to primary, secondary and tertiary feelings are seen at least in picture story books.

As results of this study, secondary and tertiary feelings are not placed in picture story books. However, in order to teach and provide opportunity to use different feelings and words indicating these feelings in daily life, feelings in picture story books should be varied. Besides positive feelings, picture story books need to approach negative feelings in order to provide children’s gaining knowledge and skills related to daily life. In relation to that, results also revealed that characters depicted in most of the picture story books used functional coping strategies. Thus, only a few book included non-functional coping strategies in the body of the story but they reached a functional coping mechanism at the end. Only three of the books ended with completely non-functional coping strategies. The most common functional coping strategy was found in the books is that seeking for an adult and peer support.

Throughout this research, coping strategies of characters in picture story books with negative feelings were only investigated. With different researches, it is suggested to examine that how characters in picture story books state positive feelings. Characters’ expressions of positive and negative feelings can be compared in different studies. While reading picture story books, adult who read book to the child can talk about functional and non-functional coping strategies and help them to develop positive skills.